

## Tillsyn väg- och spårtrafik

Dokumenter behandlar översiktligt vanligt förekommande störningar från väg- och spårtrafik, hur störningarna kan åtgärdas och vilka roller olika aktörer har enligt miljöbalken. Hur planering av ny infrastruktur ska utföras och hur störningar under byggnation kan förebyggas tas inte upp här.

# Innehåll

<b>INNEHÅLL</b>	<b>2</b>
<b>HÄLSO- OCH MILJÖPÅVERKAN</b>	<b>3</b>
Buller och vibrationer	3
Luftföroreningar	3
Trafikdagvatten	4
<b>ROLLER I MILJÖBALKEN</b>	<b>5</b>
Huvudansvar för störningar från vägar och spår.	5
Delansvar för störningarna	5
Tillsynsmyndighet	6
<b>NÄR ÄR STÖRNINGEN FÖR OMFATTANDE</b>	<b>7</b>
<b>TIPS PÅ MER UNDERLAG:</b>	<b>8</b>

## Hälso- och miljöpåverkan

Väg- och spårtrafik ger upphov till betydande hälso- och miljöpåverkan, speciellt i tätorter. Genom egenkontroll och tillsyn ska störningarna begränsas. Krav på åtgärder ska föregås av en rimlighetsbedömning.

### Buller och vibrationer

Det allra viktigaste utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv är att i förväg förebygga att bullerstörningar uppkommer i boendemiljöer. Detta kan exempelvis ske genom regler för tystare fordon samt genom att ta hänsyn till buller vid ny- och ombyggnation av infrastruktur och bostäder.

Befintliga vägar och spår ger dock en stor bullerspridning. Närmare 2 miljoner av Sveriges befolkning bor i bostäder där regeringens långsiktiga mål för trafikbuller överskrids<sup>1</sup>. Vägtrafiken dominerar störningarna.

Exempel på åtgärdsområden för att begränsa buller är val av vägbeläggningar och underhåll av spår. Andra viktiga åtgärdsområden är fasadåtgärder (bl.a. fönster), bullerskärmar och vallar samt sänkt hastighet och minskad trafik.

Utöver buller kan även vibrationer från spårtrafik och vägtrafik förekomma i bostäder. Att åtgärda vibrationsstörningar i efterhand när problemet uppmärksammas är ofta svårt och dyrt, men vissa åtgärder har varit framgångsrika. Bäst förutsättningar för att undvika vibrationsstörningar finns inför byggnation av bostäder och infrastruktur.

### Luftföroreningar

Längs med ett antal hårt trafikerade vägar i de större städerna överskrids eller tangeras fastställda *miljökvalitetsnormer*, ett slags gränsvärden, för partiklar (PM10) och kvävedioxid. Preciseringarna av *miljökvalitetsmålet* Frisk Luft överskrids längs med betydligt fler vägar i många tätorter. Även spårtrafik ger upphov till hälsopåverkande luftföroreningar, bl.a. vid perronger i tunnlrar.

Utöver hälsopåverkan ger luftföroreningar skador på naturmiljön och bidrar till växthuseffekten. Utsläppen av växthusgaser från vägtrafiken motsvarar ca 30 procent av utsläppen i Sverige.

Det viktigaste åtgärdsområdet för att minska trafikens luftföroreningar är renare motorer och bättre avgasrening, men även bränslet eller energibäraren har betydelse och då speciellt för att minska utsläppen av växthusgaser. Dessa åtgärdsom-

---

<sup>1</sup>SWECO, 2004. Kartläggning av antalet överexponerade för buller. 2004-06-30

råden regleras av nationella och internationella regelverk men viss möjlighet till påverkan finns även på lokal nivå, t.ex. genom införande av Miljözon.

Via egenkontroll och tillsyn finns även förutsättningar att begränsa luftföroreningar från vägratafiken bl.a. slitagepartiklar från vägbana, sand och däck. Åtgärdsområden är rutiner för vinterväghållning (bl.a. halkbekämpning, dammbindning och rutiner för rengöring av gator). Dubbdäck kan även förbjudas på gator. Ett annat centralt åtgärdsområde är styrning av trafiken med avseende på flyt, hastighet och volym.

## Trafikdagvatten

Miljön påverkas av det regnvatten som tar med sig föroreningar från väg- eller spårområdet. Föroreningar i trafikdagvatten är bland annat partiklar olika kolväten från avgaser och oljeläckage, metaller från bromsar och korrosion, vägsalt samt partiklar från väg- och däcksslitage. Risk för påverkan av yt- och grundvatten finns även vid bränslepåfyllnad samt lastning och lossning av fraktat gods.

Viktiga åtgärdsområden i egenkontroll och tillsyn för att komma till rätta med förorenat trafikdagvatten är rutiner för vinterväghållningen (salter, sand/kross, städrutiner mm) samt val av teknisk utrustning vid vägen. Ytterligare ett åtgärdsområde är omhändertagande och rening av trafikdagvatten. För vägar med stora trafikflöden bör omhändertagande av trafikdagvattnet övervägas och då speciellt vid känsliga recipienter. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot vattenskyddsområden.

## Roller i miljöbalken

Tillsynen ska säkerställa syftet med miljöbalken. En central utgångspunkt för tillsynen är att stärka verksamhetsutövarnas egenkontroll. Om miljöbalken och dess regelverk inte efterlevs ska åtgärder vidtas för att åstadkomma rättelse.

Tillsyn riktas vanligen mot ansvarig för den störande verksamheten t.ex. väghållaren, spårhållaren eller den verksamhetsutövare vars verksamhet genererar mycket trafik i anslutning till verksamheten (miljöbalken 9 kap. 1 §).

Tillsyn kan även rikas gentemot ansvarig för det eller de särskilda fordon som exempelvis ger upphov till en olägenhet för människors hälsa (9 kap. 3 §). Detta senare är mindre vanligt förekommande men är möjligt om det exempelvis är en viss huvudmans fordon som på en plats ger upphov till en olägenhet för människors hälsa.

### Huvudansvar för störningar från vägar och spår.

Generellt är det den som är huvudman för vägen eller spåret ansvarig för störningen från anläggningen. Väg- respektive spårhållaren ska ha kunskap om hur trafikens på vägarna och spåren påverkar närboende och miljön och har ett ansvar att vidta åtgärder så att störningarna begränsas. Detta framgår av det så kallade ”kunskapskravet” i 2 kap. 2 § miljöbalken och det generella kravet på försiktighetsmått i 3 § i samma kapitel. Det finns även krav på ”egenkontroll” i miljöbalkens 26 kap. 19 §. Kunskapskravet och omfattningen på egenkontrollen gäller för alla men kravet och omfattning ökar med verksamhetens storlek och dess hälso- och miljöpåverkan.

För de större vägarna är det kommunen eller Trafikverket som är ansvarig väghållare (verksamhetsutövare). Vanligen är det Trafikverket som är ansvarig banhållare för de större järnvägarna. För exempelvis spårvägar och tunnelbanor kan kommunen eller landstinget vara ansvarig för spårhållningen.

### Delansvar för störningarna

Hela ansvaret för störningarna ligger dock inte i alla uppkomna situationer på väg- och spårhållarna. Om en stor andel av den störande trafiken hör till en huvudman ligger ett delansvar för störningarna enligt miljöbalken hos denna huvudman. Om exempelvis bussar i linjetrafik ger upphov till stora störningar kan den ansvarige för kollektivtrafiken ha ett betydande ansvar för uppkomna störningar. I andra fall om exempelvis trafiken i anslutning till och från en viss verksamhet, t.ex. en godsterminal, ger upphov till stora störningen kan ansvaret för störningen i huvudsak ligga hos verksamhetsutövaren (ansvarig för godsterminalen). En utgångspunkt vad gäller ansvaret för störningen i ett konkret fall är att utgå från vem som har faktisk och rättslig rådighet över möjliga och lämpliga åtgärder för att åtgärda störningen.

Därutöver ligger ett mindre delansvar på alla och en var som trafikerar vägarna. Ett ansvar på den enskilde ligger exempelvis i hur fordonet framförs och handhavs. Exempelvis kan ansvarig för fordon med stöd av miljöbalken ställas till svars för fordonstvätt på gator samt tomgångskörning.

## Tillsynsmyndighet

Det är den eller de nämnder som av kommunen utsetts till tillsynsmyndighet enligt miljöbalken som ansvarar för operativ tillsyn på väg- och spåranläggningar (sk U-anläggningar). Vanligtvis är dessa nämnder även tillsynsmyndighet över exempelvis ansvarig för störande fordonskategorier på vägar samt verksamhetsutövare vars transporter till och från anläggningen ger upphov till störning. Praktiskt har vanligen många enklare tillsynsbeslut delegerats från berörd nämnd till dess förvaltning.

När både tillsynsmyndighet och verksamhetsutövare finns inom en och samma kommun är det viktigt att hålla på de olika rollerna så att likhet inför lagen upprätthålls inom tillsynen.

Naturvårdsverket är vanligen tillsynsvägladande myndighet i denna typ av operativ tillsyn. Ett visst delansvar har även exempelvis Havs och vattenmyndigheten som har ansvar för tillsynsvägledning i frågor om exempelvis vattenskyddsområden och miljökvalitetsnormer för vatten.

Vem som är operativ tillsynsmyndighet respektive tillsynsvägladande myndighet regleras i miljötillsynsförordningen, SFS 2011:13.

## När är störningen för omfattande

Om det konstateras att störningen till miljön är omfattande eller om verksamheten kan medföra att olägenhet för människor hälsa uppstår ska åtgärder som huvudregel övervägas. Till stöd för bedömningen finns exempelvis riktvärden för buller, miljö kvalitetsmål för bland annat Frisk luft men även andra faktorer bör beaktas, exempelvis om det hushålls med energi samt hur växt- och djurliv påverkas av väg- och järnvägstrafiken. Ett annat viktigt underlag är den rättspraxis som utvecklats. Det är den som ansvarar för den störande verksamheten som har utredningsansvaret och skyldigheten att vidta rimliga åtgärder för att begränsa störningarna.

Utifrån det underlag som verksamhetsutövaren tar fram ska tillsynsmyndigheten bedöma om tillräckliga åtgärder vidtas för att begränsa störningarna. Till stöd för bedömningar av vilka åtgärdsområden som kan vara lämpliga ska eventuella beslutade åtgärdsprogram beaktas (6 kap. 19 §). Om en ”gränsvärdesnorm” (5 kap. 2§ p1) riskerar att inte följas ska rimlighetsavvägningen (2 kap. 7 §) vid krav på åtgärder vara mer långtgående än i normalfallet.

Idag finns exempelvis åtgärdsprogram enligt 5 kap. miljöbalken för att nå en god vattenstatus framtagna för hela Sverige, åtgärdsprogram mot buller i de cirka 13 största kommunerna och längs med Trafikverkets mest trafikerade vägar och spår i hela Sverige. Därutöver finns åtgärdsprogram för att följa miljö kvalitetsnormer för kvävedioxid och/eller partiklar i drygt 10 kommuner och regioner.

Ytterst är det tillsynsmyndigheten som ska avgöra om tillräckliga åtgärder vidtagits eller om ytterligare åtgärder krävs. När beslut fattas om att exempelvis avsluta ett klagomål utan krav på åtgärd – eller förelägga om att skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått ska vidtas för att komma till rätta med störningen - ska beslutet vara överklagningsbart. Den som beslutet går emot ska kunna överklaga tillsynsmyndighetens beslut till överprövande instans.

## Tips på mer underlag:

### Tillsyn mm

Att bedriva operativ tillsyn. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/vagledning-tillsyn](http://www.naturvardsverket.se/vagledning-tillsyn)

Egenkontroll. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/egenkontroll](http://www.naturvardsverket.se/egenkontroll)

Några tips till dig som handlägger ärenden enligt miljöbalken. (Tillsyns- och föreskriftsrådet).

[www.naturvardsverket.se/tofr-tips](http://www.naturvardsverket.se/tofr-tips)

### Buller

Buller ger ohälsa. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Manniska/Buller/](http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Manniska/Buller/)

Buller från vägar och järnvägar vid nybyggnation. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/buller-riktvarden-vagar-jarnvagar-nybyggnation](http://www.naturvardsverket.se/buller-riktvarden-vagar-jarnvagar-nybyggnation)

Om åtgärdsprogram för omgivningsbuller. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/atgardsprogram-omgivningsbuller](http://www.naturvardsverket.se/atgardsprogram-omgivningsbuller)

### Luftföroreningar

Luft. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Luft/](http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Luft/)

Luftguiden. Handbok 2014:1. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/978-91-620-0178-0](http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-0178-0)

Åtgärdsprogram för utomhusluft. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/mkn-atgardsprogram-luft](http://www.naturvardsverket.se/mkn-atgardsprogram-luft)

### Vatten, dagvatten

Tillsyn miljö kvalitetsnormer vatten. Miljösamverkan Sverige.

[www.miljosamverkansverige.se/Sv/tillsynmknvatten/Pages/default.aspx](http://www.miljosamverkansverige.se/Sv/tillsynmknvatten/Pages/default.aspx)

Dagvatten – vägledning för tillsyn. Miljösamverkan Stockholms län.

[www.miljosamverkanstockholm.se/web/page.aspx?refid=258](http://www.miljosamverkanstockholm.se/web/page.aspx?refid=258)

Vägdagvatten - råd och rekommendationer för val av miljöåtgärd. Rådsdokument 2011:112. Trafikverket:

[online4.ineko.se/trafikverket/Product/Detail/44028](http://online4.ineko.se/trafikverket/Product/Detail/44028)



Beslutade riktlinjer och vägledning för vattenförvaltningen 2009-2015. Med beslutade åtgärdsprogram 2009-2015. Vattenmyndigheterna:

[www.vattenmyndigheterna.se/Sv/om-vattenmyndigheterna/beslutsdokument/Pages/default.aspx](http://www.vattenmyndigheterna.se/Sv/om-vattenmyndigheterna/beslutsdokument/Pages/default.aspx)

Samråd under förvaltningscykeln 2009-2015. Med förslag till åtgärdsprogram 2015-2021. Vattenmyndigheterna:

[www.vattenmyndigheterna.se/Sv/om-vattenmyndigheterna/deltagande-och-dialog/samrad-andra-forvaltningscykeln/Pages/default.aspx](http://www.vattenmyndigheterna.se/Sv/om-vattenmyndigheterna/deltagande-och-dialog/samrad-andra-forvaltningscykeln/Pages/default.aspx)

Handbok om vattenskyddsområde, Handbok 2010:5. Naturvårdsverket:

[www.naturvardsverket.se/978-91-620-0170-4](http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-0170-4)